

تطبیق مفهوم عدالت از دیدگاه سیدقطب و دکتر علی شریعتی و کار بست آن مفهوم در انقلاب

سیدعلی مرتضوی امامی زواره^۱

۱- استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اراک

چکیده

اوضاع و شرایطی اجتماعی و سیاسی موجود در جامعه‌ی مصر و ایران باعث برانگیخته شدن دیدگاه‌های سیدقطب (مصری) و دکتر شریعتی در مورد مفهوم عدالت شد. عدالت از نظرگاه آنان مطابق با اندیشه‌های سیاسی آنها شکل گرفت. لذا این پرسش مطرح می‌شود چه راهبردی در اندیشه این دو اندیشمند توانست مفهوم عدالت را با انقلاب پیوند بزند؟ مقاله حاضر تلاش می‌کند با مراجعه به منابع، متون و اسناد مرتبط و با استفاده از روش تحلیلی-مقایسه‌ای با رویکرد تطبیقی-تاریخی، به مطالعه تطبیق مفهوم عدالت از دیدگاه سیدقطب و دکتر علی شریعتی و کار بست آن مفهوم در انقلاب بپردازد. در این پژوهش ۳ فرضیه وجود دارد. ۱- سیدقطب عدالت را «برابری عام انسانی» و دکتر شریعتی عدالت را «برابری طبقاتی» تعریف می‌کند. ۲- در اندیشه دکتر شریعتی و سیدقطب شاخص‌های بارز عدالت، «برابری در آزادی»، «برابری نژادی»، «برابری در مقابل قانون» و «برابری در توزیع ثروت‌ها و امکانات» است. ۳- عدالت از چشم‌انداز انقلاب اسلامی در برقراری قانون اساسی تجلی پیدا می‌کند و این قانون اساسی که خود مفاهیمی چون عدالت، آزادی، برابری و ... می‌سازد. یافته‌ها نشان داد از نظر سیدقطب عدالت در اجرای فرامین و قوانین شرع خلاصه می‌شود، وی گرانگه مباحثه و گفتار در مورد عدالت را به بعد مادی و اقتصادی آن معطوف می‌داشت و عدالت را در واقع توزیع عادلانه ثروت و امکانات مادی می‌دانست. دریافت سیدقطب از مفهوم عدالت در مفهوم «تکافل اجتماعی» خلاصه می‌گردد. دکتر شریعتی اسلام را مبنای عدالت تعریف می‌کند و حتی مهم‌تر این است که او به توحید کلامی کاری ندارد، بلکه آن را امری اجتماعی می‌داند. اندیشه سیاسی وی بر پایه «امت» و «امامت» تکامل یافته و صیغه‌ی جهان‌بینی و جامعه‌شناختی دارد. اندیشمندی چون سید قطب در تقویت ایدئولوژی اسلامی برای مخالفان رژیم پهلوی در سال‌های قبل از انقلاب و همچنین دکتر علی شریعتی با بهره‌جویی از دانش جامعه‌شناسی، تعهدات و غیرت دینی و فن بیان توانست نقش مهمی در بیداری اسلامی و احیای تفکر دینی در انقلاب اسلامی ایفا نماید.

واژگان کلیدی: عدالت، قانون، آزادی، تکافل اجتماعی، برابری طبقاتی